

САНГА ОЛХ

№ 31 (11959) • Атырдыах ыйын 16 күнэ, 2024 сыл, бээтинсэ • 12+

Бу
нүөмэргэ

Бэлиэ түгэн

Үс сэргэ саңгардылынна/2

Тыа хаһаайыстыбата

Виктор Петров:
Хаһаайыстыбабыт утумнанан,
хаһыс да көлүөнэҕэ бэриллэн
иһиэн баҕарабын/4,5

История

К 90-летию ЧПУ имени
С.А. Новгородова
(продолжение)/6

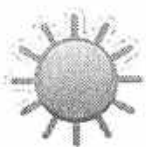
Суруналыыстар сенатор Егор Борисовтыын биир күнү атаардылар

Үбүлүөйдээх биир дойдулаахпыт. Кинилэр Егор
Афанасьевич олоһун кэрчиктэрин сырдатар бэлиэ
миэстэлэринэн сырыттылар/3

Егор Борисов суруналыыстардыын көрсүһэр. //СЭМЭН ЖЕНДРИНСКОЙ ХААРТЫСКАҒА ТҮКЭРИИТЭ.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Атырдыах ыйын
16 күнэ
БЭЭТИНСЭ

Атырдыах ыйын
17 күнэ
СУБУОТА

Атырдыах ыйын
18 күнэ
БАСКЫҤЫАННА

Атырдыах ыйын
19 күнэ
БЭНИДИЭННЬИК

Атырдыах ыйын
20 күнэ
ОПТУОРОУННЬУК

Атырдыах ыйын
21 күнэ
СЭРЭДЭ

Атырдыах ыйын
22 күнэ
ЧЭППИЗР

+16 +8

+19 +6

+22 +5

+23 +5

+22 +7

+19 +9

+15 +7

Тэттик

СӨ Бырабыыталыстыбатын бэрэссэдээтэлин 1-кы солбуйааччы Дмитрий Садовников үлэлээтэ

Бүгүн Чурапчыбытыгар СӨ Бырабыыталысты-
батын бэрэссэдээтэлин 1-кы солбуйааччыта Дми-
трий Садовников үлэлээтэ. Киниэхэ Ярославской
уулуссага «Хаарбах дьыттан көһөрүү» быра-
гырааматынан тутуллар турар 53 квартиралаах
дьиэни, ону тэнгэ Быһыһыр сулууспаа ананан
тутулла турар эбийиэги көрдөрдүбүт. Дмитрий
Дмитриевич уопсай дьыа тутулуугу туох да
харгыстар суохтарын, кэмигэр баран иһэрин,
бэдэрээччит үтүө суобастаахтык үлэлии сылдыа-
рын бэлиэтээтэ.

АО «Сахатранснефтегаз» генеральной дириэктэрэ Алексей Колодезников га- астааһын тэтимин бэрэбиэркэлээтэ

Улуус баһылыга Степан Саргыдаев АО «Саха-
транснефтегаз» генеральной дириэктэрэ Алек-
сей Колодезников кытта Чурапчыга, Хатылы-
га гаастааһын ситимигэр холбонуу хаамытын,
төһө эбийиэк хабыллыбытын көрдүлэр. Алек-
сей Колодезников этэринэн, Чурапчы улуу-
гар нэһилиэнньэни гаастааһынга былаан бу
сылга 489 дуогабары түһэрсии эбит буоллабына,
көстөрүнэн, 485 дуогабар хайы-үйэ түһэрсиллэн
турар эбит. 2021 сылтан саҕалаан 1800 дуогабар
онгоһуллубуттан 1500 дуогабар олоххо кири-
бит. Нэһилиэнньэ сөбүгэр гааска холбоммут. Би-
лингги туругунан 147 гаас ситимэ тардыллан
бэлэм турар, 54 дьыага гаас кирибит. Билигин Ил
Дархан сородабынан Сыланг эңгэр гааска холбо-
нуу бырайыага онгоһулла сылдыар. Ону таһынан
Чурапчы салиэнньэтин иһигэр нэһилиэнньэ-
ни гаастааһын үлэтэ тэтимнээхтик барарыттан
астыммытын биллэрдэ.

Физкультурник күнүн көрсө

Чурапчыга Нам улуунун «НамВел» кулууп 4 ве-
лодипедистара кэлэн ыалдьыттаатылар. 2008
сылтан Велотуризмьан утумнаахтык дьарыгы-
рар экстремал веллер Олег Гаврильев салайан
айаннаан кэллилэр. Бу көрсүһүү Ангелина Пе-
трова быһаччы көмөтүнэн тэрилиннэ. Аара Чу-
рапчы кыраныссатыгар балаакка тардан, хонон
турдулар. Мугудайга «Дьулуур» велокулууп са-
лайааччыта Анна Пермякованы кытта Чурапчы
велосипедистара көрүстүлэр. Чурапчыга кири-
игэ, Алтан Сэргэбэ, ыалдьыттары кымыстаах ала-
адынан айах тутуу сиэрэ-туома тэрилиннэ. Бэрт
истинг билсиги буолла. Бастакы слету Нам си-
ригэр Горнай, Уус Алдан велокулууптарын кытта
түмсэн тэрийиэххэ диэн сүбэлэстилэр. Велопоху-
оду, велотуризмь сайыннарар, маныаха обо-ай-
маҕы тардар туһугар үгүс санаа этилиннэ.

Чурапчы улуунун учуутала Саха сириг бастыһнарын кэккэлэригэр ааттанна

Саха сиригэр быйыл 12 бастыһ учууталлар аат-
тара билиннэ. Кинилэр үлэлэрэ үрдүктүк сыана-
ланна. Куонкурус кыайылыахтара 200 тыһ. солк.
сууммалаах биризмийэни ыаллар. 12 бастыһ
учууталлар истэригэр Д.П.Коркин аатынан Чу-
рапчытааҕы олимпийскай эрэллэри бэлэмниир
интэринээт-оскуола англия предметыгар учууга-
ла Шестакова Зинаида Алексеевна ааттанна.

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Тыа сириҥ өйөөһүн саҥа ньымата

Айсен Николаев тыа сириҥ өйөөһүн тиһигэ судургу буолуохтаах, онуоха үлэлиэхтээх саҥа ньыма бородууксуйа кээмэйин хас эмит бүк улаатыннарыыга уонна онгортон таһаарыы кыамтатын күүһүрдүүгэ туһуланарыахтаах дьээн сорук туруорда. Улахан суолталаах соругу ситиһиигэ тыа хаһаайыстыбатын министриэтибэтэ улуустары кытта биһир ситимнээхтик үлэлиэхтээгин, итиэннэ үл-харчы уонна экэниэмикэ министриэтибэтэ бу хайысханан үлэни күүһүрдүүхтээхтээгин туһунан эттэ. Муниципалитеттарга бэриллбит судаарыстыбаннай боломуочуйалары толорууга биһир субвенцияны биэрии ньымата олоххо киириэбэ. Субвенция үбэ биһир сууманан тизирдиллэ. Муниципалитеттар үбүлээһини араас хайысхаларынан бэйэлэрэ тырыахтара.

Беларусь делегацията Ыалдьыттаата

Ил Дархан уонна Беларусь өрөспүүбүлүкэтин экэниэмикэтин министриэ Юрий Чеботарь Саха сирэ уонна Беларусь эрэгийиэннэрин икки ардыларыгар биһиргэ үлэлиһин сайдар хайысхатын көрдүлэр. Табаар эргиирин улаатыннарыыга бары кыахтар баалларын бэлиэтээтилэр. Маны таһынан доруобуйа харыстабылын, үөрэх, успуорт, культуура уонна креативнай индустрия эйгэлэригэр тэрээһиннэри ыттар туһунан кэпсэтиллэр. Тиэхиньикэни өрөмүөнүүр сервис киинин тэрийии, тыа хаһаайыстыбатын уонна туризм хайысхатыгар урбаанньыттар биһиргэ үлэлиһиллэрин көбүлээһин туһунан кэпсэтии барда.

Ил Дархан Москваҥа командировкатын чэрчитинэн

Дойду айылҕа ресурсаларын уонна экологияҥа министриэ Александр Козлову кытта көрүстэ. Дойду Баһылыга Владимир Путин быйыл бэс ыйын 18 күнүгэр Саха сиригэр сырыытын түмүгүнэн ойууру баһаартан харыстааһынна үбүлээһини улаатыннарыы туһунан быһаарыыга баар буолан, өрөспүүбүлүкэ эбии үбүлээһини ыларын туһунан кэпсэтии барда. Ону таһынан халаан уугуттан нэһилиэнньэни уонна экэниэмикэ эбийиэктэрин харыстааһыны хааччыйар хаххалыыр тутуулары оноруу боппуруостарын көрдүлэр.

Дойду тырааныспарын министриэтин солбуйааччы Виктор Тимофеевы уонна Суол федеральнай аабыныстыбатын салайааччыта Роман Новиковы кытта өрөспүүбүлүкэҥэ тырааныспар ситимин сайдыытын боппуруостарын дьүүлэстэ. Өлүөнэ муостатын тутуу туһунан Дойду Баһылыга Владимир Путин быйыл бэс ыйын 18 күнүгэр сорудаҕын туолуутун көрдүлэр. 2028 сылга диэри үлэҥэ киириэхтээх муоста Арасыйа Хотугулуу-Илинни өттүгэр аныгы тырааныспар инфраструктуратын сайдыытын сүрүннөөр. Итиэннэ көрсүһүүгэ «Бүлүү» и «Халыма» федеральнай суоллары көрүү-истии уонна 2025-2027 сылларга күргэлэри тутуу туһунан кэпсэтиллэр.

Дойду салгын тырааныспарын федеральнай аабыныстыбатын салайааччыта Дмитрий Ядровы кытта Саха сиригэр аэропортуу саҥалы сөргүтэн оноруу уонна аэродромнары хапытаалынай өрөмүөннээһин бырагыраамата олоххо киириитин дьүүлэстэ. Дойду Баһылыгын сорудаҕынан билигин 2030 сылга диэри суоттамыт «Көдүүстээх тырааныспар тиһигэ» диэн национальнай бырайыак бэлэмнэнэр. Онон Саха сирэ сэттэ аэропорду - Уус Куйга, Ленскэй, Зырянка, Полярнай (2-с уочарат), Маҕан, Ньурба, Тиксий - киллэрэр этииллэстэ. Росавиация баһылыга Зырянка аэропорду тутуу болдьоһун инники көһөрөр боппуруоһу көрөргө бэлэмин биллэрдэ. Ону сэргэ Ньурба уонна Полярнай аэропортуу саҥардыыга быһаарыы ылылынна.

Атырдыах ыйын 11 күнэ – Туттааччы күнэ

Туттааччылар көмүс илиилэринэн Саха сирин куораттара, сэлээннэлэрэ күннэтэ кизэргэйдэн-тупсан иһэллэр. 2023 сылга өрөспүүбүлүкэ туттааччылары 705,12 тыһ. кв. мизгэрэллэх олорор дьэни тутан, рекорд олохтообуттара. Бу тэтим билигин да баар. 2024 сыл бастакы аҥаарыгар 368,5 тыһ.кв.м. тутулунна. 2024 сылга 76 социальнай хайысхалаах тутуу ытылла турар. Ол иһигэр 18 оскуола, 5 уһуйаан, 2 эбии үөрэхтээһин, 20 доруобуйа харыстабылын, 17 культуура уонна да атын тутуулар.

СӨ Ил Дарханын уонна Бырабытыалыстыбатын пресс-сулууспата.

Ус сэргэ туруоруутун үөрүүлэх түгэнэ. /ААПТАР ХААРТЫСКАҕА ТҮНЭРИИТЭ

Ус Сэргэ сангардылынна

Бэлиэ түгэн. Чурапчы уонна Болугур нэһилиэктэрин быысаһар сиригэр Ытык бэлиэ сангардылынна

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ

Кэрэ-мааны айылҕалаах Мындаҕаайы сиригэр-уотугар ай-аннаан иһэн дьон-сэргэ хайаан даҕаны тохтоон, сынньанан ааһар бэлиэ сирдээх.

Манна турбут сэргэлэр кэлинги бириэмэҥэ олунун эргэрдилэр, бириэмэ хаамытынан сангардыллар кэмнэрэ кэллэ диэн санааттан Болугур нэһилиэгин дьаһалтата дьонуннаах дьыаланы ылсан, бүтүн, атырдыах ыйын 13 күнүгэр, улахан бэлиэ түгэн буолан ааста.

“Болугур нэһилиэгэ” МТ баһылыга Руслан Васильев бу дьонуннаах бырайыагы бэйэтинэн көбүлээн, худуоһунньук Александра Бочкарева-Иннокентьева-Сууралдыма Куоҕа Ус сэргэ эскиһин онгортон биэрэригэр көрдөһөн, сөбүлэһин ылан былырыннгыттан саҥалаан үлэ-хамнас тэтимнээхтик барбыт.

“Руслан Григорьевич, “манна бэлиэ сирбитин чөлүгэр түһэриэ этибит, ону баһаалыста эскиһин толкуйдуон дуо?” диэн эрдэттэн көрдөспүтэ. Ити этиитин ылынамын онорбутум, билигин туругунан былаһаакката киэн, үлэтин изнэ эмиэ хангаан биэрэхтээх. Дьон олороругар сөптөөх сирдээх, аттаах-оустаах буолара, Мындаҕаайы олохун дьаһаҕын кэпсиир баннердар ыйаналлара былаанналар. Аныгылы тылынан эттэххэ, бүтүннүү благоустроеннай соҕус буолуохтаах. Сэргэлэри мин биһиргэ төрөөбүт быраатым Семен Самсонович Иннокентьев онордо, бэйэтэ үрдүк үөрэхтээх график уонна мас ууһа, идэтинэн ювелир. Аныгы үйэ ньыматынан үйэлээх буоллун диэн сэргэлэрбитин бетонга олортубут. Тоҕо сэргэлэри онордугут диһир буоллаха, биһиги өбүгэлэрбит барахсаттар маннай сэриигэ баралларыгар бу сир бэлиэтээннэр сынньанан ааспыттар. Мин бэйэм эһэм Анемподистов Егор Васильевич кинилэр истэригэр эмиэ баар эбит. Кини Мөңкүүдэттэн сылдыра, ол

саҕана Мындаҕаайы биэс колхуоһуттан түмүллэн эдэр уолаттар барахсаттар сэриигэ бардахтара.

Ол сынньана олорон “ким кэлбит манна сэргэ туруоруохтаах” дэспиттэр, ол иһин бастакы кэлбит киһи Гаврил Ефимов – Аратаа сэргэни туруорбута диэн ааттыыллар.

Итини барытын кэриэстээммит, норуот өйдөбүлэ, дьон-сэргэ таптаан тохтоон ааһар сирэ диэн “Ус Сэргэни” сөргүтэн туруордубут. Сэргэбит ханас өттүгэр Сардаана сибээккени көрөбүт – үүнүү бэлиэтэ, Мындаҕаайыбытыгар өрүү өң-быйаҥ буоллун диэн, аны биһир өттүгэр толору Чороонноох, онтон ортоку сэргэҕэ, биһиги Мындаҕаайылар үрүҥ сылгылаах Үлэ Дьоруойдаах нэһилиэк буоллахпыт диэн, бу ортоку сэргэбитигэр түөрт өттүгэр Дьөгөгөй оҕолоох, итиэннэ Болугур нэһилиэгин дьаралыга ойууланна”, - диэн Александра Самсоновна олус үчүгэйдик быһааран кэпсээтэ.

Ытык Бэлиэни аһы, саха сиэринэн, алгыһы көтөҕүүттэн саҥаланна, улууспутугар кэлинги бириэмэҥэ киэнник биллэр алгысчыт, СӨ Ил Дарханын стипендиата, улахан түһүлгэ оһуохайдыта Семен Семенович Морфонов сиэри-туому толордо. Үөрүүлээх тэрээһиннэ Чурапчы улуһун дьаһалтатыттан ааһар-суоттуур палаата салайааччыта Дария Ефремова, “Дорожник” ХЭТ генеральнай дириэктэрэ Василий Тимофеев, Амма улуһугар ааһан иһэр ыалдьыттар, Болугур нэһилиэгин олохтоохторо кыттыыны ылылар.

“Бу, уопсайынан да, сиспит оройо, Чурапчы уонна Болу-

гур нэһилиэктэрин быысаһар сиригэр өбүгэлэрбит туруорбут сэргэлэрин туруктара улаханньык айгыраата диэн улахан үлэни-хамнаһы ыттан эрэбит. Бастакы түһүмэхпитигэр Ус сэргэни туруордубут, кэнэҕэскиитин өссө сир-уоту барытын көннөрөн, этиллибитин курдук толору тупсарыахпыт, ситэри тэрийиэхпит диэн былаанныгыт. Улахан махтал тылларбытын эдьийиди-быраатты Александа Самсоновнаҕа уонна Семен Самсоновичка аныгыт. Бу Мындаҕаайылыр аартык дьонго-сэргэҕэ “олус ыраас, үчүгэй дойдуга баран иһэбит” диэн өйдөбүлү үөскэтиэхтээх. Мантан саҥаланан “Мындагай – это рай” диэн этии салҕаныахтаах”, - диэн нэһилиэк баһылыга Руслан Григорьевич эттэ.

“Манньык суон маһы көрдөөн булар уустук, иһэ эмэх, көндөй буолара үгүс буолааччы. Оттон бу талбыт маспытын, Федор Константинов “бу турар” диэбитин ылбыппыт. Мас кэрдээччибит Дьөгүөр Аммосов эрбээн баран “хайа, олох эмэҥэ суох эбит” диэн улаханньык соһуйбута. Аны маспытын ылбыт сирбитин эрдэ Николай Григорьевич Михайлов алҕаабыта, иннэ тынан киниэхэ эмиэ улахан махталбын тизэрдэбин. Уонна, биллэн турган, эдьийбэр Александра Самсоновнаҕа, кыра эрдэхпиттэн элбэхтик көмөлөһөр, үөрэтэн-итэн таһаарыт киһим буоллаҕа. Сэргэни онордум, бары баҕа санаабыт туолла! Эһиил өссө эбии кизэргэтэр анал тутуулар эбиллиэхтэрэ, хаартыскаҕа түһэргэ анаан сылгы, орус оһоһуллара былаанналар. Дьон хаамарыгар табыгастаах буоллун диэн билиитэ ууруохпутун баҕарабыт. Баҕа санаабыт элбэх, ол барыта туолан истин, барыгытыгар улахан махтал!” - диэн мас ууһа Семен Самсонович баҕа санаатын эттэ.

Мындааҕыйалар “Ус Сэргэлэрэ” сырдыкка, кэрэҕэ, сайдыыга сирдиһир бэлиэлэрэ буоллун диэн алгыспытын тизэрдэһин!

Суруналыыстар сенатор Егор Борисовтыын биир күнү атаардылар

Үбүлүөйдээх биир дойдулаахпыт. Кинилэр Егор Афанасьевич олобун кэрчиктэрин сырдатар бэлиэ миэстэлэринэн сырыттылар.

Елена МАКАРИНСКАЯ

Атырдыах ыйын 15 күнүгэр ытыктыыр биир дойдулаахпыт, бастакы Ил Дархан, билигин Арасыйа Федерациятын сенатора Егор Афанасьевич Борисов 70 сааһын туолла.

Бу бэлиэ даатаны көрсө, СӨ Инновация уонна цифровой технология министри-стибэтэ, “Сахабэчээт” тэрилтэтэ, улуус уонна нэһилиэк дьаһалталара, “Сана олох” хаһыат эрдээксийэтэ “РФ сенатора Егор Борисовы кытта биир күн” диэн пресс-туру тэрийдилэр.

Суруналыыстар «Саха сирэ» хаһыаттан Татьяна Маркова, «Якутия» хаһыаттан Матрена Кондратьева уонна Ирина Романова, «Ил Түмэн» хаһыаттан Раиса Сибирикова, «Кэскил» хаһыаттан Сардана Матвеева, «Чуораанчык» сурунаалтан Николай Андреев, «Саха» НКХ Екатерина Аммосова уонна Семен Семенов, «Тэтим» араадыаттан Альбина Тарабукина, «Далбар Хотун» сурунаалтан Айталина Никифорова, «Амма олоҕо» хаһыаттан Наталья Бубякина, «Таатта» хаһыаттан Мария Павлова уонна бөлөбү салайааччы «Сахабэчээт» генеральнай дириэктэрин сүбөһитэ Валентина Бочонина кэлэн кыттыыны ыллылар.

Ити курдук көрдөрөр-иһитиннэрэр, суруйар-бичийэр суруналыыстар күн устата Егор Афанасьевич олобун кэрчиктэрин сырдатар бэлиэ миэстэлэринэн сырыттылар. Ол курдук, бастаан кини төрөөбүт-үөскээбит, оҕо сааһа ааспыт тэлгэхтэтигэр саҥалаатылар. Егор Афанасьевич дьиэтин-уотун көрдөрөн, ол кэмгэ төннөн, оҕо сааһын, төрөппүттэрин ахтан-са-

наан ааста. «Урут, бастаан манна кэлэригэр бу тала барыта тыа этэ, тахсан, кубоахтаан киирэрбит, онтон сыһыа-баайа ыаллар кэлит-элээн испиттэрэ, бастакынан ыаллы оморор Бөтүрүөптэр кэлбиттэрэ, билигин даҕаны сибээһи быспаппын», — диэн Егор Афанасьевич кэпсир.

Салгыы үөрэммит С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатыгар тийэн, кини оскуолатааҕы кэмнэрин уонна оскуола билигин үлэтин-хамнаһын кытта билистилэр. Үөрэнэччилэр Егор Афанасьевичка анаммыт стендэни билиһин-нэрдилэр, Егор Афанасьевич олоҕор олозуран, уол оҕону иитиигэ аҕа уонна учуутал оруолун туһунан дакылаа-ты иһитиннэрдилэр, оскуо-ла түмэлин туһунан учуутал Татьяна Матвеева кэпсээтэ. Егор Афанасьевич оскуолата-аҕы сылларын, учууталларын олус истинник саныырын, оскуолатынан киэн туттарын эттэ. Суруналыыстар «Оскуо-лаҕар сыл аайы сылдыаһын дуо?» диэн ыйытыларыгар «Хас Чурапчыга кэллэҕим аайы, ол аата сылга хаста да буолуон эмиэ сөп, хайаан да сылдьан, билсэн-көрсөн

ааһабын» диэн эппиэттээтэ.

Эбиэт кэнниттэн үлэтин саҥалаабыт Ньидьили түөлбө-тигэр Сельхозтехникаҕа ти-ийдилэр. Аҕата онгорбут стеллатын, тырахтары-старга уонна суоппардар-га анаммыт пааматынньык таһыгар олорон эрэ эдэр кини үлэтин-хамнаһын ту-охтан саҥалаабытын кэпсээ-тэ. Кэпсэтиигэ кини бастакы начаалынньыга, настая-бынньыга Дмитрий Захаров уонна улуус баһылыга Степан Саргыдаев кыттыстылар. Дмитрий Захаров эдэркээн Егор аҕатын туйаҕын хата-ран, техникаҕа сыстаҕаһын, оччоттон салайааччы буо-лаларыгар тыһыппалааһын бэ-лиэтээтэ. Егор Афанасьевич техниканы ытыарын, хасыһа-рын билигин да сөбүлүүрүн этэр. «Чурапчыбар мас-сынабын өрүү бэйэм мытан кэлэбин, массына ыппа-тахпына тугум эрэ тийбэт курдук буолар, «ыалдыабын», — диэр.

Түмүктүү кэпсэтии Егор Борисов аатынан архып-би-билэтиэкэ буолла. Саҥа тутуллан киирбит бибили-тиэкэ номнуо оннун булан, кинигэлэринэн, экспонат-тарынан байытыллан, киэр-

кэйэн турар. Ульяна Атласова суруналыыстары бибили-ти-экэ устун кэртитэн көрдөрдө, сиһилии кэпсээтэ. Кини этэ-ринэн, Егор Афанасьевич би-билэтиэкэ 3800 кинигэни, 590 сувениры, 107 хартына-ны биэрбит.

Аһаҕас кэпсэтиигэ суру-налыыстар бэйэлэрин ый-ытыыларын биэрдилэр. Суруналыыстары дойду би-лингһи балаһыанньата, по-литика, демография, эколо-гия, тыа хаһаайыстыбата, каадырынан хааччылыы, омук быһыытынан кэскил-бит долгутар. Бу ыйыты-ларга киэн анаарылаах, ырытылаах хоруйдары иһиттилэр. Итини таһынан кини киһи быһыытынан ту-ту сөбүлүүрүн, интэриэһирги-рин туһунан чөпчэки боппу-руостар эмиэ бэрилиннилэр. «Ханнык киинэни көрөргүн сөбүлүүгүн?» диэннэ «Бо-евигы көрөбүн, сибилегин көрөрбөр эрэ интэриэһинэй, киһини тардар сюжеттаах буолуон наада уонна көрөн баран тутатына ити туһунан толкуйдуу барбакка, умнан кэбиһэбин» диэн этэр. Ити курдук суруналыыстар Егор Афанасьевич атын өттү-тэн эмиэ көрдүлэр, саҕаны арыйдылар.

Пресс-тур түмүгүнэн су-руналыыстар бэйэлэрин көрүүлэрин ыстатыйанан, уочарканан уонна араады-йанан, тэлэбиндэннэһэн биэриин онгортон сырдатых-тара. Хас биирдии суруна-лыыс туспа буочардаах, онон кинилэр Чурапчы сиригэр үктэнэн, изийилэрэ аһыл-лан, араас хабааннаах маты-рыйааллар тахсыахтара диэн эрэнэбит уонна күүтэбит.

Сэмэн Жендринскэй хаартыскалара, Людмила Горохова видеолара.

Егор Борисов

«Олобум тухары бэйэм тус бириинсиптэрбин тутуһан, сиздээхтик сылдыаһын. Төрөппүт-терим дьонго хаһан даҕаны куһаҕаны онго-рума, куһаҕаны баҕа-рыма диэн этиилэринэн сирдэтэн, дьонум-норуотум

туһугар туох баарбынан кыһаллан үлэлээн кэллим. Сорох дьыаланы күүскэ кыһаннаах-ха да кыайбаккын, соробу кыратык кыһам-матаахха да кыайабын. Ол курдук, барытын кыайдым-хоттум, элбэҕи онгордум диэн хаһан да дарбатан эппэтэбим. Киһилии, дьон сизэринэн сылдыаһын. Саамай дьолло-норум диэн дьоммун, норуоппун кытта боро-стуйдук кэпсэтэ сылдыарбыттан. Кинилэр миигин бутуйон сылдыар диэн туораппакка, «Дорооба Дьөгүөр, туох сонун?» диэн күн бүгүнгэ диэри кэпсэтэ, алтыһа сылдыаллар. Ол — мин дьолум», — диэн түмүктээн этиитэ киһини долгутар.

Валентина Бочонина

Улахан айар бөлөх буолан кэлэн, бүтүн өрөспүүбүлүкэ ыты-ктыыр киһитин Егор Афанасьевич Борисо-вы кытта атах тэпсэн олорон кэпсэтибит. Чурапчылар өрүү буола-рын курдук олус үчүгэйдик

көрүстүлэр. Бастаан Арчы дьиэтигэр ар-чылаатылар, алаадылаах саламаатынан күндүлээтилэр. Ол кэнниттэн Егор Афа-насьевич төрөөбүт-үөскээбит тэлгэхтэтигэр саҥалаан, үлэһит буолан уһаарыллыбыт сиригэр тийэ сылдьан, барытын кини бэйэ-тин тылыттан истэн, олус үчүгэй күнү ата-ардыбыт. Архып-бибилиэтиэкэ 3800 кинигэ, 590 сувенир, 107 хартына, кини мындыр-өйүн санаатын истэн, ирэ-хоро кэпсэтин астынныбыт. Онон туһалаах сыры-ты түмүгүнэн биһиги суруналыыстар Егор Афа-насьевичпыт үбүлүөйдээх сааһыгар сэмэй бэлэхпитин элбэх суруйуулары, биэриилэри таһаарыахпыт.

Сонуну бу сизгэнэн киэрэн көрүң

Бу уонна да атын сонун-нары биһиги социаль-най ситимнэр-битигэр ааһың

Виктор Петров: Хаһаайыстыбабыт утумнанан, хаһыс да көлүөнэҕэ бэриллэн иһиэн баҕарабын

Тыа хаһаайыстыбата. Виктор Петров хаһаайыстыбата быйыл 140-ча сүөһүнү кыстатта, онтон 60-чата ыанар ынах.

Елена МАКАРИНСКАЯ

Билингги кэмгэ тыа хаһаайыстыбатынан, сүөһү иититинэн дьарыктанааччы аҕыйаата, эдэр дьон ылсыбат диэни элбэхтэ истэбит.

Ол эрэри, Чурапчы улуусугар эдэр фермердэр да, чааһынай хаһаайыстыбалаахтар да бааллар, суох буолбатахтар. Кинилэр дьоннорун, дойдуларын туһугар, бэриниилээх санааттан тыа хаһаайыстыбатынан дьаныардаахтык ылсан үлэлииллэрин билэ-көрө сылдьабыт. Олортон биридэстэринэн улахан хаһаайыстыбалаах Мырылаттан Виктор Петров буолар. Кинини кытта балтараа чаас устата сөһөргөн, эдэр киһи тыа хаһаайыстыбатыгар хайдах ылсыбытын, былааннарын, кэккэ көрүүлэрин туһунан кизгник ырытан кэпсэтибит.

●●● Виктор, бэйэҥи уонна дьиэ кэргэнҥи билһиннэр эр...

●●● Мин 1989 сыллаахха Мырылаҕа Петровтар дьиэ кэргэннэригэр төрдүс оҕонор күн сириҥ көрбүтүм. Тутааччы идэлээхпин. Кэргэним Лена Петровна, физика учууталынан үлэлээбитэ, былырынгыттан миигин кытта тэнгэ үлэлээр, урбаанныт. Кыыстаах уол оҕолоохпут. Кыыспыт 8-с кылаас буолар, уол 1-кы кылааска киирэр.

●●● Тыа хаһаайыстыбатынан олох эдэр эрдэххинэ дьарыктанан саҥалаабыт эбиккин, туох санааттан саҥалаабыккый?

●●● Оччолорго 2013 сыллаахха 23 саастаахпын, ыал буолан, куоракка тэрилтэҕэ үлэлиир этим да, оннук үлэлири соччо биһирээбэтэим. Эдэр ыалга ку-

оракка олорор ыарахаттардаах диэн, кэргэммэр дэриэбинэттэн саҥалаахха диэн эппиппин өйөөбүтэ. Сыбаайабытыгар киирбит харчынан ылыммыт массыналараах этибит, онтукабын 230 тыһ атылаан, барытыгар Хатастан сибиинньалэри атылаһан, ол саас Мырылаҕа тиэйэн аҕалбытым. Сайыны быһа аһата сатаан, күһөрү аһын кыйбакка, ночоокко барбытым. "Чурапчы" ТХПК этин туттарытым, онтукам ороскуоппун аахпакка туран, 100-тэн тахса эрэ тыһ буолбута.

Ол күһүнүгэр аҕам Семен Дмитриевич фермер буолан, сүөһүнү эккэ анаан (уотуу) иит диэн сүбэлиир. Ол сүбэтин истэн, 50-ча борооску баттар хотонун туттан, синэ биир диэн баран, ол 100 тыһынчабар борооскулары атылаһабытым. Оччолорго 2-лии тыһ этэ. Чурапчыттан убайбын кэпсэтэн, хата, сөбүлэһэн үлэбитин саҥалаабыһыт. Бэйэм эбии дохуот наада диэн, хонтуораҕа испис-элиһинэн үлэли киирбитим. Эһиилги күһүнүгэр бастакы 1,5 мөлүйүөммүн онорбутум.

Кырдык, үчүгэй эбит диэн бу дьыалабытын салҕаан барбыһыт. Оччолорго "Чурапчы" ТХПК уотууга диэн биирдии куул комбикорму уонна 2-лии тыһ солк уу харчынан көмө биэрэр этэ. Кинилэри кытта 50 төбөҕө дуоҕабардаах этим, онон ол харчынан убайбын хамнастырым. Ити курдук үс сыл уотунан дьарыктаммытым.

Салгыы аҕам Семен Дмитриевич хаһаайыстыбатын ылынан, өссө күүскэ сайдарга турум-мутум. Улахан хотонго ыанар ынахтар, кыраҕа уотууга турбутара. Ити курдук саҥалаабытым.

Быйыл 140-ча сүөһүнү кыстаттыбыт, онтон 60-чата ыанар ынах, уотууга 70-тан тахса. Сылгыга саҥа ылсан эрэбит. Сибиинньэни бэйэбитигэр диэн иитэбит. Сайын үчүгэйигэр күнгэ ортотунан 7-7,5 ц үүтү ыатыбыт. Эппитин былырынгыттан бэйэбит батарабыт. Былырын сайаапканан 650-нууга икки күнүнэн атылаан бүтөрбүһүт. 70 сүөһүнү өлөрөбүн, 60-нун туттарабын, 10 бэйэбит идэһэлэрбит.

●●● Саҥа саҥалаааччы быһыгынан граннарга кыттан, туһаммытын дуо?

●●● Саҥа саҥалаахпыттан 2013 сылтан хас сыл аайы граннарга кытта сатыырым да, тиксигэт этим. Онтон дээ, 2019 сыллаахха бастакыбытын дьиэ кэргэн гранын 9 мөл курдугу ылбыһыт. Онон саҥа улахан хотону туттубуппут, техника, сир ылбыһыт. Сир оноруутугар сүрүн болҕомтобутун уурбуппут, 2 быраҕыллыбыт сири ылан, дулҕаларын ыраастаан, мэтчирэн сири онгостубуппут. Былырын эмиэ дьиэ кэргэн граныгар тиксэн, техника ылбыһыт. Вааһыналары онгоробутугар техникабыт тийибэт

этэ. 200-чэкэ га сири онгордубут, бурдук, сенаж уонна зеленка ыстыбыт. Грант баара үчүгэй бөҕө буоллаҕа, улахан көмөлөөх, эргиргэ 5-10 сылынан тахсыахтааххын, граны туһаннаххына, тутта барыска тахсан үлэлигин.

●●● Эһиги хаһаайыстыба аҕаардас сүөһү эрэ көрүүтүнэн дьарыктаммакка, эбии дохуоту атын хайысхалартан эмиэ ылар эбиккин. Туох сыалтан?

●●● Ынаҕынан эрэ олордоххо, кыһын үт харчыта кыччыыр, кулун тутарга, муус устарга дьири харчы суох буолар. Оттон үлэһиттэргин хайа да балаһыаньаҕа хамнастыаххын наада. Хойутатар-уһатар, бороодуктанан биэрэр буоллааххына, эйиэхэ дьон үлэли кэлбэт, ирдиргэ да куһаҕан. Ол иһин 2021 сыллаахха сылы эргиччи киирэр дохуот наада диэн сыалтан Мырыла киинигэр маҕаһыны уонна бэкээринэни тутан киллэрбиппит. Салгыы 2022 сыллаахха кыһынҕы биризмэҕэ эбии дохуот наада уонна хаһаайыстыбабытыгар от-мас тизнэргэ диэн, КАМАЗ массыналары атылаһабыһыт. Онон билигин сайынын күүскэ үт ыаһынагар үлэлибит, оттон кыһынын эбии дохуоттанаары, хамнастытын кэмигэр төлөөрү массыналарбытын дьарыктанабыт. Маны таһынан быйылгыттан суол оноруутунан дьарыктана сылдьабыт.

●●● Хас үлэһиттээххини, бары куолаан үлэлигит дуу эбэтэр тус-тупса үлэһиттэр дуу?

●●● Уопсайа 16 үлэһиттээхпин, бастайааннайдар. Кэлиилэр да, олохтоохтор да бааллар. Солбуйааччыбынан оскуолаҕа бииргэ үөрэммит доҕорум Андрей Иванович Ко-

чаткин үлэлиир. Мажаһын, бэкээрнэ өтгүн тапталлаах кэргэним ылсан үлэлэтэр.

Ыанньыксыттары, механизатордары атын туохха да аралдыппаппыт. Кыһынын хотонго, сайынын сайылыкка сылдыллар. Оробуочайдардаахпын, 5 уолу хамнастаан, техника өттүгэр, дьиз, гараас өрөмүөнэ буоллун, саһаан, от, ыһыы үлэтэ, тизийи-таһыы үлэтэ буоллун, кинилэри кытта үлэлиибит. Кыһынын хоту иккис суоппарынан да барсыахтарын сөп.

Билигин 6 массынаалаахпыт, онно туспа суоппардар үлэлииллэр.

●●● Элбэх үлэһит эн тула мустан, уопсай дьыала иһин дьаныардаахтык үлэлииллэр эбит, бу кистэлэнэ туохха сытарый, атын хаһаайыстыбаларга каадыр тохтобото баар суол?

●●● Үлэһиттэрбин үлэ чааһын тутуһуннарабын. Кыһынын кизһэ 6 чааска үлэ тохтуохтаах, сынньаналларын ирдибин. Саас күн уһаатабына бириэмэбит уһаан биэрэр. Куска бары сылдыабыт, хамнастара төлөнөр, ону аахсыбаппын. Быыспытыгар-ардыбытыгар кэлэн, быхаста үлэлэртитин үлэлээн барабыт.

Үлэһиттэрим күһүн ньирэй атыылаһан ииттэриэхтэрин сөп, бэйэбиттэн да ылыахтарын сөп. Мин отун, көрүүтүн бэйэбэр ылан кыстатабын уонна күһүн ол тыһаһаһын бэйэтигэр биэрэбин. 120-130 кг эти бэйэтигэр туһаҥа таһаарар.

Быйыл Мырылаҥа тохсунньу 20 күнүгэр үлэһиттэрибитигэр анаан 3 квартиралаах санга дьизин тутан киллэрбиппит. Киинтэн иттиллэр, толору хааччыллыылаах, евроөрөмүөннээх.

●●● Саамай кыра хамнаһы төһөнү ылаалларый, кистэл буолбатах буоллабына?

●●● Ортотунан дьэххэ, 50 тыһ илиитигэр ылар, төлөһө оло-робут.

●●● Инники былааннарга туох баарый?

●●● 350 ыанар ынахха тахсыахпын баарабын. Оччогуна нэһилиэкпит сайдарыгар олук буолуо этэ. Кыабырдахпыттына, суолбутун-ииспитин онгостон, нэһилиэкпитин сайыннарыа этибит.

Быйыл 100 ыанар ынахха тахсаары, Даайа Амматыгар хотон баар, ону арендаан, сагардан онгостон, 50 ыанар ынаҕы кыстатар былаан баар. Билигин бырагыраамаҕа кытта сылдыабыт, ол табылыннабына, эһиил ыанар ынахтарбытын онно киллэриэхтээхпит.

Эһиилги былаан - сиилэһи угуу. Эдэр ынахха саамай туһалаах, инэмтэлээх ас. Бэйэбитигэр уонна хаһаайыстыбалаах дьонго утарыта көмөлөһөр сыалтан.

●●● Сир боппуруоһа ыарахан дииллэр, ол чааһыгар кыһалҕа баар дуо?

●●● Дьон кыһалҕа курдук этэр эрэри, мин оннук санаабаппын, баҕар, биһиэхэ Мырылаҕа оннук буолуо. Кыһаннахха, сир баар, ону биһиги бэйэбит онгостуохпутун наада. Холобур, мин бастаан аҕабыттан ылбыт 28 га сирдээх этим, оттон билигин 600-чэкэ га сирдээхпит. Оччолорго миэхэ эмиз сир суох дииллэр этэ да, баар буолан

баччаҕа дьэри кэнгэтинэн кэллэбим. Дулҕалаах, оттоммот сирдэри ылан ыраастаан, аргый кэнгэтин иһэбит.

●●● Төһө отунан сыл тахсабыт?

●●● Былырыын 300 т курдугунан тахсыбыппыт. Зеленка, сенаж 200-чэкэ т ылбыппыт. Оттон сорогун биер дойдулаахтарбар бэрсибитим, хардарыта көмөлөһүбүт. Бүгүн мин, сарсын кини көмөлөһүө дьээн өйдөбүллээхпин.

●●● Тыа хаһаайыстыбатыгар туох кыһалҕа баарый?

●●● Бастакытын каадыр боппуруоһа, иккиннин үүт харчыта. Үүт харчыта бытаарбакка, бириэмэтигэр төлөнөрө буоллар өссө күүскэ сайдан иһиз этибит. Уһаттахтарына үлэ атахтанар, харчы хабалатыгар кириэн иһэбин.

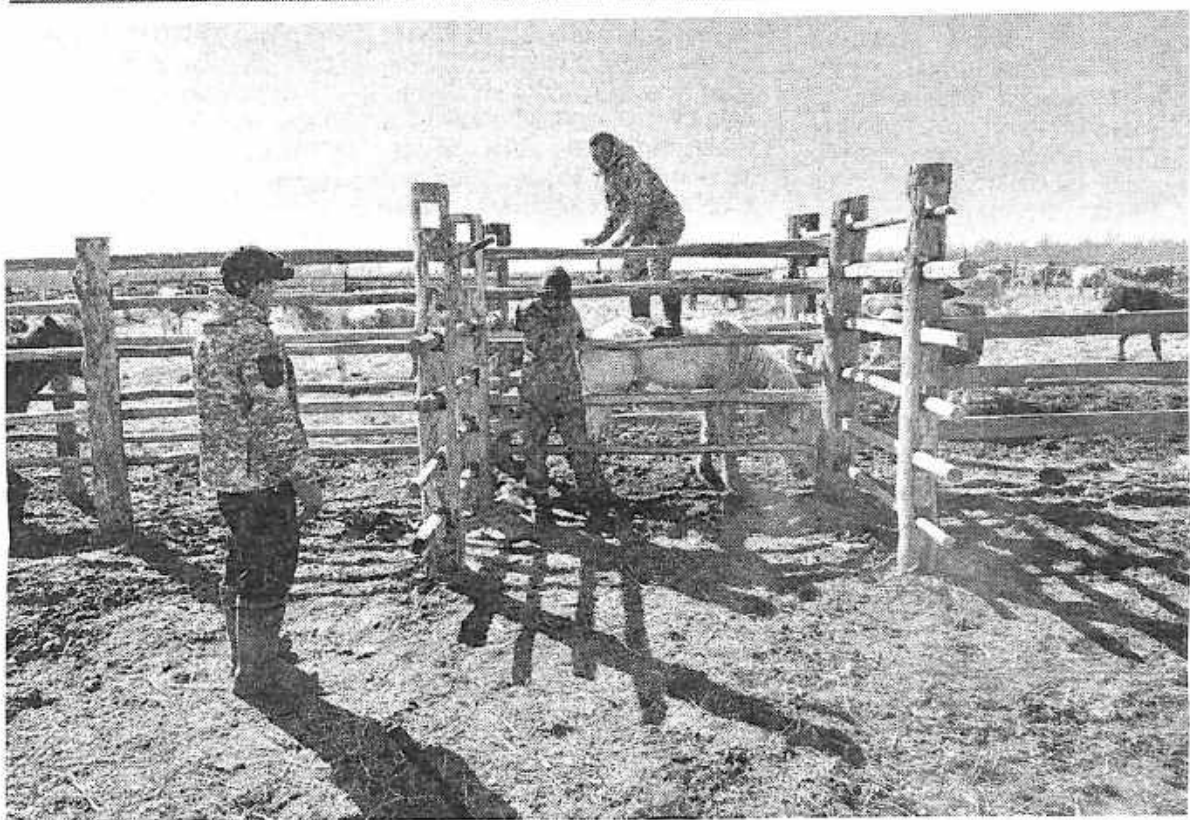
Каадыры тутууга баҕар биһиги кытыы сытар нэһилиэк буолан буолуо үлэлииллэр уонна үлэһит курдук сыһыаннаспакка, истинник, биер дьиз кэргэн курдук сыһыаннаһабын. Кэллэхтэринэ чэйдэтэн, кэлсэтэн. Хамнастарын кэмигэр төлөөн. Холобур, үүт харчыта хойутаата, ол иһин хамнас бу ыйга хойутуур дьээн буолуо суохтаах, ол мин кыһалҕам буоллаҕа, хайдах да балаһыанньаҕа хамнаһы төлүөхтээхпин дьээн өйдөбүллээхпин. Тэрилтэбитин бары түмээн сайыннарыахтаахпыт диибин, төһөнөн сайдабыт да соччонон хамнаспыт үрдээн иһиэхтээх дьээн өйдөбүлү киллэрэ сатыыбын.

●●● Тыа хаһаайыстыбата сайдарыгар туох көрүүлэрдээхпин?

●●● Тыа хаһаайыстыбатын туһунан өйдөбүл уларыйан наада. Былыр-былыргыттан “үөрэҕэ суох буоллаххына, хотон үлэһитэ буолуон” дьээн олохсуйан хаалбыт өйдөбүл баар. Ол суох буолуон наада. Хотон үлэһитин статуһа үрдүүн, мөлтөх киһи онно үлэлиир дьээн өйдөбүл тохтуон наада. Оттон биһиги көрөр сүөһүлэрибиттэн үп-харчы, барыс ылыахпыттын наада. Кэлэр көлүөнэ ымсыра көрүөхтээх, бу киһи тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанан баҕарбыта барыта баар, кини курдук буолуохпун баҕарабын дьэхтээх. Оччоҕо кини эмиз тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанан барыа. Наар суоҕу, хотон үлэтин куһаҕанын, ыараханын кэпсии сырыттаахха, оҕо бу кэриэтин куоракка баран туҕа эмэ үлэлиэм дии саныаҕа. Үсүһүнэн, билингги фермердэргэ элбэх хайысхалаах үлэ дьээн киллэриэхпитин наада. Ынаһынан эрэ дьарыктаммакка, эбии дохуоту киллэринэр гына толкуйдаан. Холобур, дэриэбинэҕэ уу таһар, фекалка массынааларын ылан, бөх ууруналарын туруоран дьарыктаныхха сөп.

●●● Бэйэҥ оҕолоргун хайдах итэҕин?

●●● Сүөһү үлэтэ дьээн ыарахан үлэ буоллаҕа. Уолбун хаһаайыстыбаннай киһи буолуохтаахпын дьээн үөрэтэбин, үһүс кылаастан оттуон, мунһарга олуорон дьээн билинггиттэн бэлэмниибин. Кыһым кыратыттан ньирэйи аһатыҕа, дьизэҕэ - уокка ийэтигэр көмөлөһөр. Үлэһэн үөрэтии дьээн баар. Мин бэйэбин өйдүөхпүттэн оттуубун биер эрэ сайын оттооботобум. Ол аармыйаҕа сылдьан. Уонна күн бүгүнгэ дылы сыл айы от-

ИКАРТЫСКАЛАР ДЬОРОУЙ ТУС АРХЫЫБЫТТАН ЫЛЫЛЫННЫЛАР

туубун. Ол курдук, оҕону техникаҕа, үлэҕэ сыһыанан иитиэххэ наада.

Билингги сорох эдэр ыччат орто, үрдүк үөрэххэ үөрэмэккэ эрэ, харчы наада, үлэлиэхпин наада дииллэр. Кинилэргэ туһаайан: «үлэҕэ хаһан даҕаны ыксааман, үлэ хаһан баҕарар баар. Эдэр сааска үөрэҕи ылан, устудьуон кэмин билин. Баҕар, ол үөрэҕинэн үлэлээ да, үлэлээмэ да, ол эрэн үөрэҕи син биер ылыахха наада», - дьээн

этэбин.

●●● Дьэ уонна түмүктүүр ыйыты, бу маны барытын туох иһин онгороһунуй?

●●● Биһиги хаһаайыстыбабыт 1991 сыллаахха тэриллэбитэ. Аҕам саҕалаатаҕа дии. Ол хаһаайыстыбабытын күн бүгүнгэ дьэри мин оҕото салгыы сылдыабын. Мин оҕолорум эбэтэр аймахтарым «биһиги аймах династията» дэттэрэн, бу дьыаланы салгыы сайыннаран

иһэллэрин баҕарабын. Төрдүс көлүөнэбэр тийэн, «бу хаһаайыстыбаны эһэлэрбит хаалларбыттара» дьээн кэпсэл онгостолоро олус үчүгэй буолуо этэ.

●●● Викторга уонна кини дьиз кэргэнигэр сыраллаах үлэлэригэр ситиһилэри баҕарабын. Манньык өйдөөх-санаалаах дьонноох буоллахпыттына, тыабыт хаһаайыстыбата симэлийиэ суоҕа.

К 90-летию ЧПУ имени С.А. Новгородова

История. В целом деятельность ЧПУ, которая совпала с самым трудным и драматическим периодом истории, можно считать как огромную заслугу преподавателей перед всей республикой. Их труд - пример служения своему народу. О них можно смело говорить, как об аксакалах образования республики.

Екатерина ЕГОРОВА

Продолжение.

Начало читайте в 30-м номере.

Династия учителей Ефимовых. Общий педагогический стаж – 184 года. Постановление присуждения знака № 01-06/18-27 от 19 декабря 2018 года. Основатель династии Ефимов Михаил Прокопьевич (1918-2003 гг.). Образование: Чурапчинское педагогическое училище (1938г.), Якутский педагогический институт. Специальность: учитель истории. Педагогический стаж: 53 года. Награды: участник ВОВ, звание «Заслуженный работник культуры РС (Якутия)», почетный гражданин Чурапчинского улуса.

Династия учителей Ефимовых. Общий педагогический стаж – 605 лет. Постановление присуждения знака № 01-05/1027 от 07 июня 2010 года. Основатель педагогической династии Ефимова Варвара Дмитриевна (1931-2007 гг.). Образование: Чурапчинское педагогическое училище (1955г.), ЯГУ исторический факультет (1967г.) Специальность: учитель истории. Педагогический стаж: 30 лет. Награды: знак «Отличник народного просвещения РСФСР», Почетная грамота Министерства просвещения ЯАССР, Ветеран педагогического труда Российской Федерации.

Династия учителей Захаровых. Общий педагогический стаж – 179 лет. Постановление присуждения знака №01/18-27 от 08 сентября 2023 года. Основатель династии Захаров Иван Егорович (1924-2004 гг.). Образование: Чурапчинское педагогическое училище (1956г.) Специальность: учитель начальных классов. Педагогический стаж: 36 лет. Награды: Заслуженный тренер ЯАССР – 1979 г., знак «Гражданская доблесть» - 2004г., «Учитель учителей» - 2000г., знак «Лучший труженик 20 века» - 1999г., медаль к 100-летию Ленина, почетный гражданин Хоптогинского наслега – 200г., почетные грамоты Минпросвещения ЯАССР.

Династия учителей Игнатьевых. Общий педагогический стаж – 116 лет. Постановление присуждения знака 01-05/07-04 от 19 февраля 2002 года. Основатель династии Кривошапкин Дмитрий Васильевич (1914 – 1980гг.). Глава династии Игнатьева Вера Трофимовна (1938-2018гг.). Образование: Чурапчинское педагогическое училище (1957г.) Специальность: учитель начальных классов. Педагогический стаж: 38 лет. Награды: медали: «К 100-

летию В.И.Ленина», «За доблестный труд в ВОВ 1941-1945», знак «Отличник народного просвещения РСФСР», почетный гражданин Болтогинского наслега. Династия учителей **Макаровых.** Общий педагогический стаж – 387 лет. Постановления присуждения знака №01-05/11-27 от 15 февраля 2011 года. Основатель династии Макарова Анна Егоровна (1926-1993 гг.) Образование: Чурапчинское педагогическое училище (1946г.) Специальность: учитель начальных классов.

Династия учителей Макаровых. Общий педагогический стаж – 584 года. Постановления присуждения знака №01-05/07-27 от 15 февраля 2011 года. Основатель династии: Макаров Дмитрий Степанович (1917-1990 гг.) Образование: Чурапчинское педагогическое училище (1937г.), ЯПИ (1949г.) Специальность: учитель истории. Педагогический стаж: 53 года. Награды: кандидат философских наук, орден Отечественной войны 11 степени, медали «За доблестный труд. В ознаменование 100-летия со дня рождения В.И.Ленина», «За победу над Германией в ВОВ 1941-1945 гг.».

Династия учителей Макаровых. Общий педагогический стаж – 547 лет. Постановления присуждения знака № 01-06/18-27 от 25 сентября 2023 года. Основатель династии: Макаров Степан Кузьмич (1917-1969 гг.) Образование: Чурапчинское педагогическое училище (1937г.) ЯГУ (1963г.) Специальность: учитель истории. Педагогический стаж: 33 года. Награды: Заслуженный учитель ЯАССР, РСФСР, первый Почетный гражданин Чурапчинского района (1967г.). Орден Отечественной войны 1 степени, медаль «За доблестный труд в годы ВОВ», медаль «За трудовое отличие», юбилейный медаль «20 лет победы над Германией». Медаль «50 лет Вооруженных сил СССР».

Династия учителей Неустроевых. Общий педагогический стаж – 323 года. Постановления присуждения знака № 01-05/07-27 от 21 мая 2010 г. Основатель династии Неустроев Михаил Дмитриевич.

Династия учителей Никончиковых. Общий педагогический стаж – 528 лет. Постановления присуждения знака № 01-05/07-27 от 21 марта 2013 года. Основатель династии Никончиков Иван Николаевич (1913-1999 гг.) Образование: Чурапчинское педагогическое училище (1941г.) Специальность: учитель начальных классов. Педагогический стаж: 29 лет. Участник Великой Отечественной войны.

Династия Оконешиниковых. Общий стаж – 565 лет. Постановление присуждения знака № 01-06/18-27 от 19 февраля 2018 года. Основатель династии, - Оконешикова Анна Степановна (1920-1985 гг.) Образование: Чурапчинское педагогическое училище (1940г.) Специальность: учитель начальных классов. Педагогический стаж 8 лет. Награды: «За доблестный труд в ВОВ», «Тридцать лет победы в ВОВ».

Династия учителей Осиповых. Общий педагогический стаж – 234 года. Постановления присуждения знака № 01-05/07-18 от 4 марта 2005 года.

Основатель династии - Осипов Константин Константинович (1929-2012 гг.) Образование: Чурапчинское педагогическое училище (1953г.) Специальность: учитель начальных классов. Педагогический стаж 27 лет. Награды: знак «Отличник народного просвещения», ветеран труда, нагрудной знак «Ветеран тыла», его имя занесено в «Книгу почета школы – интернат».

Династия учителей Поповых. Общий педагогический стаж – 375 лет. Постановления присуждения знака № 01-06/18-27 от 19 декабря 2018 года. Основатель династии Попова Мотрена Фоминична (1918-1993 гг.) Образование: Чурапчинское педагогическое училище (1940г.) Якутский педагогический институт. специальность: преподаватель русского языка и литературы. Педагогический стаж: 31 год. Награды: звание «Заслуженный учитель Якутской АССР», медали «За доблестный труд в ВОВ 1941-1945 гг.», «За трудовое отличие»,

Династия Постниковых. Общий педагогический стаж – 250 лет. Постановление знака №01-05/07-27 от 29 января 2007 г. Основатель династии:

Постников Дмитрий Сергеевич (1917-2005 гг.). Образование: Чурапчинское педагогическое училище (1941г.) ЯПИ (1949г.) Награды: звание «Заслуженный учитель школ Якутской АССР», медаль «За доблестный труд. В ознаменовании 100-летия со дня рождения В.И.Ленина», почетный гражданин с.Чурапча, почетный гражданин Чурапчинского улуса.

Династия Сидоровых. Общий педагогический стаж – 1338 лет. Постановление № 01-05/07-05 от 02 апреля 2003 года. Сидоров Афанасий Федорович (1907-1972 гг.) Образование: Иркутский педагогический институт. Специальность: учитель русского языка и литературы. Педагогический стаж: 40 лет. Преподаватель: Чурапчинского педагогического училища. Награды: звание «Заслуженный учитель ЯАССР, знак «Отличник народного образования», Почетная грамота Верховного Совета ЯАССР.

Как видим, из стен Чурапчинского педагогического училища им. С.А.Новгородова выросла плеяда Династии педагогов нашего улуса.

За все время своего функционирования (1934-1957 гг.) в 20 выпусках подготовило 610 учителей начальных школ, в том числе заочным обучением - 89. Из них чурапчинцев - около 440 человек, т.е. 72,1%, из которых заочным обучением окончили училище 52 человека. Выпускники плодотворно трудились в школах не только своего, но и в трудных северных районах республики. В послевоенный период Министерство просвещения, большинство выпускников педучилища направило в северные районы, где местных педагогических кадров не хватало. Из среды воспитанников училища выросли десятки

заслуженных людей — педагоги, писатели, ученые и руководители.

В разные годы в училище работали выдающиеся педагоги. Они были прекрасными учителями, принимали активное участие в общественной жизни района. Пользовались у студентов и общественности огромным авторитетом, уважением и любовью. В целом деятельность ЧПУ, которая совпала с самым трудным и драматическим периодом истории, можно считать как огромную заслугу преподавателей перед всей республикой. Их труд - пример служения своему народу. О них можно смело говорить, как об аксакалах образования республики. За более 20 лет преподавательской деятельности, они внесли огромный вклад в дело воспитания и образования студентов – учителей. Многие выпускники стали авторитетными специалистами, руководителями государственных органов и учреждений, других организаций.

Руководители нашего Чурапчинского улуса: Васильев П.М., Васильев И.П., Дьячковская В.Н., Дьячковская Д.Д., Дьячковский Н.И., Ефимов Г.Д., Кривошапкин Р.Х., Кардашевский Г.Г., Лыткин В.С., Неустроев И.Д., Павлов И.М., Пермяков М.Е., Пермяков К.К., Сибиряков М.Н., Саввин Р.М., Сивцев И.И., Шадрин А.С., Шадрин А.А., Чичигинов А.Е., и многие др. окончили Чурапчинское педагогическое училище. В этом году 90-летие открытия училища имени С.А.Новгородова. За эти годы Чурапчинское педагогическое училище им. С.А.Новгородова оправдал свою работу. Сегодня их дело достойно продолжает ФГБОУ ВО Чурапчинский государственный институт физической культуры и спорта.

К вниманию!

Теперь в Якутии шуметь можно только до 21 часов

Депутаты Якутской гордумы утвердили изменения в статью 3.5 КоАП, где определили «период тишины». Отныне покой официально полагается хранить: в будние дни — с 21 ч. (вместо 23 ч.) до 8 ч. (ранее — до 7 ч.), а также с 22 ч. до 10 ч. в выходные и праздничные дни. Кроме того, период тишины будет действовать ежедневно с 13 ч. до 15 ч. по местному времени и в отношении защищаемых объектов — это детские сады, школы, больницы, санаторно-ку-

портные организации, дома отдыха, пансионаты, дома-интернаты для детей, организации социального стационарного обслуживания, номера гостиниц и жилые комнаты общежитий.

«Период тишины» распространяется на подъезды, кабины лифтов, лестничные клетки и другие места общего пользования, а также детские, спортивные и игровые площадки на территориях микрорайонов и групп жилых домов.

В ночное время нельзя использовать пиротехнические средства, производить ремонтные, строительные, разгрузочно-погрузочные работы.

Производить шум в указанные дневные часы разрешается при проведении массовых мероприятий (митингов, уличных шествий, демонстраций) и богослужений, других религиозных обрядов.

Нарушение покоя влечет за собой предупреждение или административный штраф в размере от 1 до 5 тыс.руб. для физических лиц, от 10 до 50 тыс.руб. — для должностных лиц, от 50 до 200 тыс.руб. — для юридических лиц.

Балыстара, бырааттара.

КУТУРБАН

Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо
КУЗЬМИН Дмитрий Афанасьевич
анал байыаннай дьайыга сылдьан олохтон туораабы-
тынан, бииргэ үлэлиир кэллиэгэбигэр Романова Анна
Афанасьевнага, чугас дьонугар, табаарыстарыгар дириг кутур-
баммытын тиздэбит.

**Чурапчытаагы киин балыыһа, поликлиника
кэлэктиибэ, профсоюзунуа.**

Чурапчы улуунун уонна Мугудай нэһилиэгин сайдыылары-
гар сүнгэн кылаатын киллэрбит улуус уонна Мугудай нэһи-
лиэгин бочуоттаах бэтэрээнэ, өрөспүүбүлүкэ тыатын хаһаа-
йыстыбатын бэтэрээнэ, үйэтин тухары колхуоска, сопхуоска
бэриниилээхтик ыанньыксыттаан үрүгү илгэни үрүлүппүт,
ньирэй төрүүбүн сүүс бырыһыан ылан төлөһүппүт туруу туй-
гун үлэһит, аҕыс оҕо, элбэх сиз тапталлаах ийэтэ, эбэтэ, Аҕа
дойду улуу сэриитин кыттылааҕын огдообото

СМИРНИКОВА Тамара Семеновна

олохтон туораабытынан улуус салалтатын аатыттан уонна
тус бэйэм оҕолоругар, сизэнэригэр, бары чугас дьонугар кутур-
баммытын тиздэбит.

Улуус баһылыга Степан Саргыдаев.

Чурапчы сэлээннэтин олохтооҕо, ытык кырдыаҕас
ИВАНОВА Прасковья Степановна
олохтон туораабытынан балтыгар, убаастыыр дьүүгэбиги-
гар, ыкса ыалбытыгар Анастасия Терентьевнага, оҕолоругар,
сизэтэригэр, аймахтарыгар дириг кутурбаммытын тиздэ-
бит.

**Чаран түөлбө ыаллара Макаровтар, Оконешниковтар,
Захаровтар, Миронова М.Е., Варламовтар, Седумова Д.Н.,
Шеломовтар, Монастыревтар, Антипиннар.**

Чурапчы сэлээннэтин "Чаран" түөлбө ытык олохтооҕо
"Мичил" уһууаан бэтэрээн үлэһитэ

ИВАНОВА Прасковья Степановна

уһун ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан оҕо-
лоругар, сизэнэригэр, хос сизэнэригэр, аймахтарыгар
кутурбаммытын тиздэбит.

**Улуустаагы үөрэх управлениетин профсоюзунуа,
"Мичил" уһууаан бэтэрээннэрэ уонна кэлэктиибэ.**

Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо

ИВАНОВА Прасковья Степановна

олохтон туораабытынан бииргэ үлэлиир кэллиэгэбиги-
гар Иванова Антонина Павловнага, кини дьыа кэргэни-
гар дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Чурапчытаагы почта кэлэктиибэ.

Чурапчыттан төрүттээх АГИП политикатын үлэһитэ,
политическай наука кандидата, "Гражданскай килбиэн"
бэлиэ хаһаайына балтыбыт, эдьийибит

НЕУСТРОЕВА-ЛЕБЕДЕВА Надежда Васильевна

олохтон туораабытынан кыһыгар Лилиана Алексан-
дровнага, кини дьыа кэргэнигэр дириг кутурбаммытын
тиздэбит.

**Үөһэ Бүлүүттэн, Тааттаттан, Уус Алдантан,
Дьокуускайтан, Чурапчыттан, Болтонготтон бары
аймахтара.**

Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо, таптыыр балтыбыт
МАКАРОВА Дария Ивановна
ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан кэргэнигэр
Андрей Васильевичка дириг кутурбаммытын тиздэ-
бит.

Эдьийдэрэ, кинилэр оҕолоро.

Тапталлаах ырааппыт, убайбыт Дьокуускай куо-
рат олохтооҕо ХИФУ Автодорожной факультетын
старшай преподавателэ

АДАМОВ Семен Степанович

уһун ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан
кэргэнигэр Вера Васильевнага, оҕолоругар, уба-
йыгар Алексей Степановичка, бары билэр дьону-
гар, доҕотторугар дириг кутурбаммытын тиздэ-
бит.

**Аймахтара Кондратьевтар, Оленовтар,
Беляевтар, Тимофеевтар, С.М. Жергина.**

Инфографика

Кэриэстэбил

Күндү кэргэним, аҕабыт, эһэ-
бит Чурапчы улуунун Хоптоҕо
нэһилиэгин бочуоттаах олох-
тооҕо, үлэ бэтэрээнэ **Аммосов
Яков Дмитриевич** ыарахан ыа-
рыттан олохтон туораабыта бу
дьыл, атырдыах ыйын 19 күнүгэр
40 хонуга туолар.

Күндү киһибит, Улуу Кыайыы
буоллаһын сыл, 1945 сыллаахха,
алтынны 20 күнүгэр Мэлдьэхси
нэһилиэгэр, Аччыгый алааска
Анастасия Васильевна, Дмит-
рий Яковлевич Аммосовтарга
төрдүс оҕонор күн сириг көр-
бүтэ. Аҕата Дмитрий Яковлевич
уоттаах сэрии толоонуттан тын-
наах эргиллэн кэлбит, «Албан
аат» уордыан кавалера, холкуос
бастыҥ сылгыһыта, булчуга этэ.

Биһиги аҕабыт Дьаакыл оҕо
сааһа дойдутугар Мэлдьэхсигэ
ааспыта, кини оҕо сааһа сэрии
кэннинээҕи уустук буолан ба-
ран, дьон-сэргэ кыайыы өрө-
гөйүгэр куустаран өрө көтөбүл-
лүбүт, үлүскэн үлэнэн үлүһүйбүт
кэмнэригэр ааспыта. Кэрэмэс
кэрэ айылҕалаах алааһын буо-
ругар үгүрүүн-күөлэһиэн,
сыһытыгар-хонуутугар оонньо-
он-көрүлээн, ыраас уулаах чүөм-
пэлэригэр дуоһуйа сөтүөлээн,
хойуу мастаах ойуурдарыгар
моҕотойдоон, бултаан, оҕо си-
эринэн күн кыһалҕата суох
курдук да сырыттар, оччотооҕу
тыа оҕотун сизэринэн, үлэҕэ сы-
стан, дьонугар илии - атах буо-
лан көмөлөһөн барбыта. Сүөһү
көрүүтэ, сайын аайы от үлэтэ оч-
чотооҕу оҕо олохун быстыспат
аргыһа буолара.

Оскуолаҕа киирэр сааһа кэ-
лэн Дириг бөһүөлэгэр нулевой
кылааска үөрэнэ киирбитэ. Ай-
махтарыгар Лазарев Дмитрий
Петровичтаахха дьыалэнэн оло-
рон үөрэммитэ, онтон үөрэн-
нэбин иккис сылыгар Дьонно
Мэлдьэхситтэн дьыалэрин көһө-

Күндү киһибит сырдык мөссүөнэ өрүү тыыннаах

рөн киллэрэн туттан, Диригнэ
олохсуйбуттара.

Оскуолаҕа үөрэнэ сылдьан
пионерга, хомсомуолга киир-
битэ. 1964 сыл 8-с кылааһы
бүтэрээт, сааһа ситэн, Сэбиэскэй
Аармыйа кэжкэтигэр сулуспаҕа
ыгырыллыбыта. Итиннэ 3 сыл 5
ый устата Приморскай кыраайга
баар байыаннай чааска салгын-
тан көмүскэнэр сэриилэр ракет-
най-зенитнай биригээдэлэри-
гар механик-сборщик идэтигэр
сулууспалаабыта.

Сулууспалыыр кэмигэр туй-
гун сулууспатын иһин чаас Зна-
мятын анныгар хаартыскаҕа
түспүтэ, «Сэбиэскэй Аармыйа
туйгуна» бэлиэнэн наҕараада-
ламмыта, итиннэ 1-кы кылаас-
таах специалист аатын ылбыта.

1967 сыл сэттинньи ый орто-
тугар дойдутугар кэлбитэ. Чу-
рапчыга АТС-ка мончуорунан
үлэли киирбитэ.

1968 сыллаахха оччотооҕу
Эрилик Эристиин аатынан хол-
куос бэрэссэдээтэлэ Роман Афа-
насьевич Филиппов сүбэтинэн
Өлүөхүмэтээҕи тыа хаһаайы-
стыбатын техникумугар үөрэнэ
киирбитэ. Үөрэнэр сылларыгар
бастыҥ үөрэнээччи, обществен-
ник этэ. Хомсомуол кэмитэтин
чилиэнинэн талыллыбыта.

1972 сыллаахха техник-элек-
трик идэтин ылан дойдутугар
кэлэн, үөрэххэ туһаайан ыппыт
холкуоһугар электригинэн үлэ-
тин саҕалаабыта. Онтон кэлин
сопхуоска инженер электри-
гинэн үлэлээбитэ.

Ааспыт үйэ 80-с сылларыгар
сопхуос, сүөһүгэ ингэмтэлээх
эбии аһылыгы бэлэмнээһин
саҕа үөдүйбүт кэмигэр, күөх
маассаны мээккэлээн таһаарар
агрегат туруоран үлэлэтэргэ

звено тэрийбитэ. Онон сопхуос
салалтата кинини звеноводунан
анаабыта.

Звено сыл айы оройуонуга
бастыра. Онтон 1982 сыллаахха
443 туюнна мээккэни бэлэмнээн,
звено Чурапчы оройуонугар
рекорд олохтообута. Аҕабыт
«Оройуон рекорсмена» диэн
мэтээлинэн наҕараадаламмыта,
Эрилик Эристиин аатынан би-
риэмийэ лауреатын аата ин-
гэриллибитэ.

1982 сыллаахха Чурапчыга
«Сельхозэнерго» тэрилтэ тэрил-
лэн, сопхуостар электриктерэ
онтон кииннэнэн үлэлиир буол-
буттарын быһыытынан, биһи-
ги аҕабыт ол тэрилтэ үлэһитэ
буолан, эмиз бэйэтин Эрилин
учаастагар ананан, инженер-э-
лектригинэн үлэлээбитэ.

Төһө да тэрилтэтин аата су-
бу-субу уларыттар, анал идэ-
титтэн харыс да халбарыйбакка,
улуунугар 45 сыл устата уот си-
тинэн эйгэтигэр үлэлээн кэлби-
тинэн киэн туттабыт.

1990 сыллаахха «Үлэ бэ-
тэрээнэ» бэлиэни ылбыта.

Пенсияҕа тахсан баран, 2006
сылтан 2017 сылга диэри Чу-
рапчытаагы ОДьКХ Диригнээҕи
салаатыгар электригинэн үлэ-
лээбитэ. Ону тэҥинэн Ди-
ригнээҕи «Ыллык» уһууаанга
электригинэн 2016 сылга диэри
кыһамньылаахтык үлэлээн, кэ-
лэктиип махталын ылбыта.

Биһиги аҕабыт, кэргэним
Дириг норуодунай тыйааты-
рын бастакы артыыстарыттан
биридэстэрэ этэ. Быйыл күһүн
тыйаатыр төрүттэммитэ 50 сыла
туолар. Кини элбэх режиссерга
ситиһиилээхтик оонньообута,
умнуллубат оруоллары айбы-
та. 1973 с. Михаил Дьобордуурап

«Аймалҕан» трагедиятыгар Ньу-
кулай оҕону, 1975 с. «Албастаах
Будамшуга» чаҕар оруолун, 1977
с. С. Ефремов «Ини-биитигэр»
комсомолец Саввин оруолун, И.
Павлов «Көҕүл көтөрдөр», 2016
с. Эрилик Эристиин «Солуччу
үөрүү» испэктээҕэр суруксут
оруюлун, Эверстова-Обутова
«Күөрэгэй» драмаҕа Элэй оруо-
лун олус табыллан оонньообута,
көрөөччү биһирэбилин ылбыта.
Хайа да оруолугар олус эллиэ-
тинэстээхтик сыһыаннаһара.
Электрик буолан испэктээх уоту-
нан-күөһүнэн киэргэтиитин
олус табан оҕорон кэбиһэрэ.

Диригнээҕи норуодунай
хуорга сылдьан ырыаны ыл-
лыырга үөрэнэриттэн астынара,
дуоһуйууу ылаара. Улуустаагы,
өрөспүүбүлүкэтээҕи көрүү куо-
нкурустарга хуор ситиһиилээх-
тик кыттарыттан оҕолуу үөрэрэ.
Эр дьон өрөспүүбүлүкэтээҕи
«Поющее мужское братство» ку-
онкууска кыттан ситиһиилээх-
тик ыллаан, үөрэн-көтөн кэлэрэ,
бииргэ ыллыыр уолаттарыгар
өрүү махталлаах буолара.

Нэһилиэк сайдыытыгар,
культурнай олоһор кини олус
көхтөөхтүк кытара, онтон асты-
ныны дуоһуйууу ылаара.

Аҕабыт үлэтин, олохун си-
тиһиитин «СР тыатын хаһаайыс-
тыбатын бэтэрээнэ» бэлиэ, «Чу-
рапчы улуунун иннигэр үтүөлэ-
рин иһин» үһүс истиэпэннээх
бэлиэ, Чурапчы улуунун культу-
ратын «Сыана бэтэрээнэ» бэлиэ,
элбэх махтал суруктар, грамота-
лар туоһулууллар.

Күндү кэргэмминэн 1972
сыллаахха ыал буолан 52 сыл,
эйэ-дэмнээхтик, Хоптоҕоҕо
олохсуйан, сүөһү-ас иитэн, уол
оҕолонор, үс сизэннэнэн оло-
рон

дубут. Биһиги аҕабыт, эһэбит
үтүө майгылаах бастыҥа этэ.
Кини сүрдээх хаһаайыстыбан-
най, олох үтүө өрүтүн өрө тутара,
сизэнэригэр, уолугар, кийи-
тигэр, бары аймахтарыгар үтүө
сыһыаннааҕа, «Аммосовтар»
халыҥ аймах баһылыга этэ.
Бииргэ бултуур табаарыстарын
кытта сааскы, күһүнгү булка
барарын туохтан да ордороро,
өрүү кэтэһэр буолара, эрдэттэн
бэлэмнэнэрэ.

Күндү кэргэммин, аҕабы-
тын, эһэбитин сүтэрбит ыарахан
кэммитигэр күүс-көмө буолбут
нэһилиэкпит дьонугар-сэргэти-
гэр, олохтоох дьаһалтаҕа, бары
аймахтарбытыгар, бииргэ үлэ-
лээбит Диригнээҕи ОДьКХ, Чу-
рапчытаагы РЭС, Диригнээҕи
норуодунай тыйаатыр, норуо-
дунай хуор, бэтэрээн хуорун кэ-
лэктииптэригэр, «Маарыкчаан»
түөлбэ олохтоохторугар, Эри-
лик Эристиин аатынан сопхуос-
ка бииргэ үлэлээбит дьонугар,
үлээннээхтэригэр барҕа мах-
талбытын тиздэбит.

Күндүтүк саныыр кэргэммин,
аҕабытын, эһэбитин өрүү өй-
дүү-саныы сылдыахпыт, кини
сырдык мөссүөнэ, үтүө майгыта
өрүү холобур буолуоҕа.

Быдан дьылларга бырас-
ты...

**Кэргэнэ, уола, кийиитэ,
сизэнэрэ.**

"САНА ОЛОХ"
кылааска
эргэстэрэ

**ГОРОХОВА
Людмила
Владимировна**

Тэрийэччилэр: СӨ Бырабыыталыстыба,
Саха Өрөспүүбүлүкэтин "Сахабаччыт"
Сулаарыстыбаннай автономнай тэрийтэ,
Таһаараччы: СӨ "Сахабаччыт" ГАУ
Таһаараччы аадырыһа: 677000,
Дьокуускай к., Орджоникидзе уул. 31, 124 каб.
төл./факс: (411-2) 34-39-17 e-mail: sakhabachchit@mail.ru, Российский Федерация Россиямин алээр
СӨ салааларыгар 2020 с. бэс ыйын 3 күнүгэр
регистрацияламмыт нүөмэрэ—
ПН №ТУ14-00559.

Эрдээжсийэ
аадырыһа: 678670,
Чурапчы сэл.,
П.П.Игнатьева, 26 а.
Төлөнүөтөрбиг:
эрдээжкэр—41-332,
отделлар—41-265.
E-mail: sanaoloh@mail.ru,
сайт: sanaoloh.ru,
telegram: @sanaoloh

Аһтар сурутар этилэр санаа редакция позициятыгар мэдэни сеп түбүгэр буолуох.
Сурука ыйылар чачылар кырдыктаахтарыгар эһиһиһиһи аһтар тус бэҕэҕэ сүгүр.

Хаһыат бэчээткэ бэриллэр графика: 16 ч 00 м. Бэчээткэ бэриллэнэ: 16 ч 00 м.
"Сахабаччыт" Сулаарыстыбаннай автономнай тэрийтэтин "Сана олох" хаһыат
эрдээжсийэтигэр 15.08.2024 с. офсетка бэчээттэнэ.

Индекс: ПИ964. Тиража 1100. Кээмэйэ 2 бл. Хаһыат сыһаната 24 солк. Хаһыат
нэһилиэк биирдэ: бээтинсэҕэ тахсар.

@SANAOLOH